

I

Iagre, Coll d'~, V. Vila-sacra *lana*, gorg d'~, prop de Manuel, V. Font § 31 *Les lanes*, pda. d'Alins i de Les Pauils, V. s.v. *Fontjanina*, art. Font § 8 *Iber*, *Ibèric*, V. *Ebre*

IBI, amb TIBI i PRATDIP

I. IBI. Poble valencià, entremig i equidistant, d'Alcoi, Xixona i Castalla. Aigües avall, i 13 k. més al Sud, hi ha TIBI.

Ibi ha estat sempre una vila gran, construïda al peu del cònic turó, on hi havia el castell (V. bell dibuix de Cavanilles, II 2a. ed. p. 231).

PRON. *ibi*, a Alcoi, Xixona i Albaida (J.G.M. 1935); igual ho sento jo a les enq. de 1963, en els pobles circumdants i a Ibi mateix (xxxv 162-172); gentilici: *ibiéros* (a Xixona, J.G.M.).

MENC. ANT. No sembla figurar enlloc en el *Rept* (tampoc hi ha Xixona, Castalla i altres d'aquesta zona, llavors encara en litigi amb Castella). 1258: *Ibi*, citat junt amb García Pérez de Castalla (Mtz. Fdo., *DocValACA* I, 199). 1278: id., citat junt amb *Adri* (Gironès), (Mtz. Fdo., o. c. II, 398).

Segons SSiv., p. 254, havia pertangut al rei moro (destronat a Val.) Zeid Abu-Zeid; el 1251 (s'entén que Jaume I) havia fet do del seu castell a Eximèn Pérez de Arenós (cf. el Pérez cit. de 1258); però el 1247 ja havia fet do a l'Arq. de Tarragona de totes les esgl. que havia deslliurat dels moros, entre elles *Ibi*, *Tibi* i *Onil*; i en dóna altres notícies, de 1286, i d'Escolano, acabant amb «su cristiandad es antiquíssima». Realment no figura en els censos de moriscos del S.XVI-XVII, i en el de 1609 Reglà (p. 11) només troba a *Ibi* 310 focs de cristians vells, pertanyents al rei. Bibliogr. de Ibi i Tibi en Lz. Vargas (1774), i p. 1, 61. Tot això grafiat amb *-b-* bilabial,

com sona avui; només lleigeixo *Ivi* en *El Arch.* v, 301 volum que ara no tinc a l'abast.

És segura, i salta a la vista, la interdependència de *Ibi* amb el nom i el lloc de *Tibi*.

II. TIBI. Ha estat sempre també un poble considerable, si bé menys gran que *Ibi*.

PRON. LOC. *tibi*, oït en aquells mateixos pobles (J.G.M.). I en la meva enq. de 1963 (xxxv, 187-194). Gentilici: *tibiéros* (Xixona, 1935). Tampoc en el *Rept.*; 1269: *Tibi* (Mtz. Fdo., *op. cit.* I, 888). Les primeres notícies que en dóna SSiv. (p. 401) són paral·leles a les que consigno d'*Ibi*. sinó que, en lloc d'Eximèn Pérez a. 1251, ací és un Sancho Pérez, a. 1270; després, cites de 1313, 1317 i 1337; i com a prova que la cristiandat de Tibi és molt antiga, diu que el 1336 i el 1339 s'hi celebrà missa en el castell, i s'hi recollien almoines per fer-hi l'església. *Tibi* amb 11 cases de cristians vells segons Reglà, p. 11: un terç dels habitants de Ibi, i pertany al Mq. de Terranova.¹ *Cobla tòpica*: «*Ibi*, *Tibi*, *Onil* i *Castalla* / els quatre pobles de la faramalla»: perquè són els quatre que componen la comarqueta «*Foia de Castalla*». Ací també grafia constant *Tibi* amb bilabial, llevat de *Tivi* en *El Arch.* v, 164.

Per a l'*ETIM.* és decisiu el fet que tant *Ibi* com *Tibi* són llocs famosos per llurs recursos d'aigua i de regatge. D'aquell ens descriu Cavanilles (1a. ed. II, 180 i 182) les mines d'aigua, brolladores amb violenta abundor donant regatge esponderós a tota la seva clotada. *Tibi*, encara més (pp. 183-184), tant que aprofitant el Congost format poc més avall, pel *Mòs de Bou* i *la Cresta*, s'hi va edificar un grandíol mur de contenció, de 198 pams d'alt, i no gaire menys d'amplada i de gruix, del qual Cavanilles ens ha llegat